

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ГАРАНТІЙ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

УДК 341.3:[342.9:070]

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-15.07>

ВОЛОДИМИР МОЛДОВАН

*здобувач вищої освіти факультету журналістики
Запорізького національного університету, Україна*
v.moldovan@chnu.edu.ua
ORCID: 0009-0005-9585-8855

ЛЮДМИЛА ЧЕРНЯВСЬКА

*докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри журналістики факультету журналістики
Запорізького національного університету, Україна*
liudmylachern75@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1110-3174

Анотація. Стаття зосереджується на аналізі правового статусу, а також юридично гарантованих умов професійної діяльності журналістів в зонах бойових дій. Авторами не залишено поза увагою і аналіз практичних проблем реалізації таких норм в умовах щоденної діяльності медіа з передової. Дослідження є актуальним у зв'язку з гострою необхідністю наукового переосмислення компромісу між конституційними і міжнародними гарантіями свободи слова та імперативами, продиктованими цілями воєнної безпеки, особливо щодо зобов'язань України у сфері євроінтеграції.

У статті пропонується детальне вивчення взаємозв'язку між нормами та цінностями міжнародного гуманітарного права та національного законодавства щодо визначення статусу медіапрацівників у районах ведення бойових дій, зокрема, в частині розмежування категорій «військовий кореспондент» та «журналіст у небезпечному відрядженні» та критеріїв втрати цивільного імунітету через «безпосередню участь у бойових діях». Увага також приділяється питанню, чи можуть дії пропагандистів та інформаційний супровід війни вважатися частиною поняття «загальні військові зусилля», при цьому не змінюючи статусу імунітету таких осіб.

Велика частина дослідження стосується розвитку адміністративно-правових процедур доступу журналістів до лінії фронту. Розглядається ряд нормативних змін Наказу Головнокомандувача ЗСУ № 73, зокрема, щодо запровадження системи зонування для форматів допуску журналістів і «зглядження» окремих моментів їх акредитації. Констатовано, що, попри спроби лібералізації доступу у 2022-2025 роках, механізм все ще залишається суттєво бюрократизованим, а відповідальність за безпеку своїх працівників фактично перекладено на редакції медіа.

Підкреслено наявність правової колізії у соціальному захисті постраждалих медіапрацівників та складнощі практичної реалізації окремих соціальних гарантій.

У висновках наголошується на необхідності удосконалення та диференціації правового статусу журналістів в умовах війни в Україні шляхом закріплення додаткового статусу «військового кореспондента» і форми його посвідчення. Близької до міжнародних стандартів, а також усунення нормативних колізій у системі національних безпекових та соціальних гарантій працівникам медіа.

Ключові слова: правовий статус журналістів, гарантії прав журналістів, воєнний стан, міжнародне гуманітарне право, акредитація, зонування, медіапрацівники, соціальний захист.

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE TRANSFORMATION OF THE LEGAL STATUS AND GUARANTEES OF JOURNALISTS' RIGHTS DURING THE WAR IN UKRAINE

UDC 341.3:[342.9:070]

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-15.07>

VOLODYMYR MOLDOVAN

Higher Education Applicant, Faculty of Journalism

Zaporizhzhia National University, Ukraine

v.moldovan@chnu.edu.ua

ORCID: 0009-0005-9585-8855

LIUDMYLA CHERNIAVSKA

Doctor of Sciences in Social Communications, Professor,

Head of the Department of Journalism, Faculty of Journalism

Zaporizhzhia National University, Ukraine

liudmylachern75@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1110-3174

Abstract. The article focuses on analyzing the legal status, as well as the legally guaranteed conditions of professional activity of journalists in combat zones. The authors also address the analysis of practical implementation issues regarding such norms within the context of daily media operations at the frontline. The research is relevant due to the acute need for a scientific re-examination of the balance between constitutional and international guarantees of freedom of speech and the imperatives dictated by military security objectives, particularly concerning Ukraine's obligations in the sphere of European integration.

The article offers a detailed examination of the interrelation between the norms and values of international humanitarian law and national legislation regarding the determination of media workers' status in areas of hostilities, specifically concerning the distinction between the categories of «war correspondent» and «journalist on a dangerous assignment» as well as the criteria for the loss of civilian immunity due to «direct participation in hostilities». Attention is also paid to the question of whether the actions of propagandists and informational support of the war can be considered part of the concept of «general military effort» without altering the immunity status of such persons.

A significant part of the study concerns the development of administrative and legal procedures for journalists' access to the frontline. A series of regulatory changes to Order No. 73 of the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine are reviewed, particularly regarding the introduction of a zoning system for journalist access formats and the «streamlining» of certain accreditation aspects. It is noted that, despite attempts to liberalize access in 2022–2025, the mechanism remains significantly bureaucratized, and responsibility for the safety of employees has effectively been shifted to media editorial offices.

The existence of a legal conflict regarding the social protection of injured media workers and the difficulties in the practical implementation of certain social guarantees are highlighted.

The conclusions emphasize the necessity of enhancing and differentiating the legal status of journalists during the war in Ukraine by establishing the additional status of a «war correspondent» and a form of identification aligned with international standards, as well as eliminating legislative inconsistencies within the system of national security and social guarantees for media workers.

Key words: legal status of journalists, guarantees of journalists' rights, martial law, international humanitarian law, accreditation, zoning, media workers, social protection.

Постановка проблеми. В умовах триваючої з 2014 року (та повномасштабної з 2022 року) збройної агресії Російської Федерації проти України інформаційний простір трансформувався у повноцінне поле битви, де журналістика відіграє критичну роль не лише в інформуванні суспільства, але й у фіксації воєнних кримінальних правопорушень та протидії дезінформації. Ця нова реальність зумовлює необхідність комплексного аналізу підходів до регулювання правового статусу і гарантій журналістів та медіапрацівників загалом, адже традиційні правові механізми мирного часу є недостатньо

ефективними для забезпечення балансу між імперативами національної безпеки та конституційними гарантіями свободи думки і слова.

Актуальність теми дослідження обумовлена нагальною потребою у науковому-практичному осмисленні як змін у правовому статусі журналістів, що здійснюють професійну діяльність в районах бойових дій з моменту початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну та запровадження воєнного стану, так і запровадження системи зонування доступу до лінії фронту, а також фізичних та соціальних гарантій захисту журналістів в умовах постійної загрози їх життю та здоров'ю. Проблема набуває особливої гостроти у світлі зобов'язань України як кандидата в члени Європейського Союзу, що вимагає від держави дотримання високих стандартів прав людини навіть в умовах екзистенційної загрози її існуванню.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці науковців, які аналізують правовий статус та гарантії діяльності журналістів, зокрема роботи К.М. Гуртової, А.О. Кабацької та А.П. Місяця, які розглядають ці категорії як систему прав, обов'язків та примусових заходів. Авторами проаналізовані деталі міжнародного правового захисту медіапрацівників під час війни на основі напрацювань О.Л. Скутельника, який підкреслює відмінність статусу незалежних журналістів та військових кореспондентів, та В.І. Дяченка, який також досліджує окремі аспекти ідентифікації журналістів в умовах війни. В той же час слід зазначити, що в аналізованих публікаціях та інших наукових доробках, які не були включені до цього дослідження практично не приділено уваги проблемі маркування журналістів позначками «PRESS» та доцільності такої вимоги в сучасних жорстоких реаліях ведення російсько-української війни. Також у зв'язку зі специфікою проблематики теми статті здійснено порівняльний аналіз значної частини міжнародних та національних правових актів і інформаційних статей в онлайн-медіа.

Проблематика дослідження зумовлює постановку наступних завдань:

- 1) конкретизувати правовий статус журналістів в умовах війни в Україні у контексті співвідношення понять «журналіст, що перебуває у небезпечному відрядженні», «військовий кореспондент» та «цивільна особа»;
- 2) встановити критерії розмежування між професійною діяльністю журналіста та безпосередньою участю у бойових діях, за якої імунітет від нападу та статус «цивільної особи» може бути втрачено;
- 3) дослідити еволюцію адміністративно-правових механізмів доступу працівників медіа до районів ведення бойових дій під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, зокрема процедури акредитації та систему зонування територій ведення бойових дій та прилеглих до них.
- 4) оцінити реальний стан безпеки журналістів в умовах воєнного стану в Україні, включаючи ефективність використання розпізнавальних знаків в реаліях сучасної російсько-української війни;
- 5) виявити недоліки реалізації національних гарантій соціального захисту журналістів, постраждалих в умовах бойових дій в Україні.

Для того, щоб краще зрозуміти сутність гарантій прав та забезпечення діяльності журналістів під час збройних конфліктів насамперед слід констатувати, що вони є невід'ємними складовими елементами поняття правового статусу. Дослідниці К.М. Гуртова та А.О. Кабацька, зокрема, пропонують трактувати поняття правового статусу особи як «систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує свою поведінку в суспільстві». [3, с. 276]. В той же час слушним є підхід науковця А.П. Місяця, який, узагальнюючи наукові та юридичні підходи до розуміння питання проблем забезпечення правових гарантій прав людини (в тому числі і прав журналістів, як найбільш свідомої категорії осіб демократичного громадянського суспільства – *прим. авт.*), вказує, що окрім трактування їх як суто правових засобів реалізації прав та правового статусу, до поняття гарантій серед іншого слід включати і процесуальні форми їх реалізації, а також заходи примусу та стимулювання до їх законної реалізації, включаючи кримінальну та інші види юридичної відповідальності за їх порушення [13, с. 211]. Пропонуємо в подальшому розглядати проблемні аспекти забезпечення гарантій прав журналістів у умовах війни саме з такого ракурсу.

Правовий статус журналіста в умовах міжнародного збройного конфлікту визначається складною інституційно-правовою архітектурою, що поєднує норми національного законодавства та імперативи міжнародного гуманітарного права (далі по тексту – МГП). Фундаментальним принципом, який закріплений у статті 79 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 08 червня 1977 року (далі по тексту – Додатковий протокол I), є визнання журналістів, які перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах активного збройного конфлікту, цивільними особами [4]. Цей статус надає їм імунітет від нападів, за умови, що вони не вчиняють дій, несумісних зі статусом цивільної особи, тобто не беруть безпосередньої участі у бойових діях [5, с. 212]. Тобто, будь-який навмисний напад на журналіста, що призводить до його загибелі або поранення, за нормами МГП кваліфікується як воєнний злочин, пов'язаний з нападом на цивільне населення [9].

Вищевказану категорію можна охарактеризувати як «незалежних журналістів». Водночас, як підкреслює у своїй науковій статті О.Л. Скутельник, норми МГП виокремлюють також специфічну категорію «військових кореспондентів» (*war correspondents*), які отримали офіційний дозвіл супроводжувати збройні сили, але не є їхніми комбатантами. Особливістю цієї категорії журналістів в умовах війни є те, що у разі потрапляння в полон такі особи мають статус військовополонених, який гарантує їм відповідний режим утримання та захист згідно з положеннями ст. 4 А (4) Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (далі по тексту – Третя Женевська конвенція) [7, 27, с. 205].

Варто вказати, що прес-карта журналіста, акредитованого в Україні, згідно Рекомендацій журналістам щодо організації роботи на військових об'єктах та в районах бойових дій в умовах воєнного стану, складених Управлінням зв'язків з громадськістю ЗСУ, відповідає по суті своїй «посвідченню журналіста, який перебуває в небезпечному відрядженні», можливість видачі якого передбачена I Додатковим протоколом, тобто не надає особливого статусу працівнику медіа як особі, яка «йде за збройними силами», і зразок посвідчення якої (в тому числі для видачі воєнним кореспондентам), визначений Третьою Женевською конвенцією у пункті А Додатку IV. Зокрема, у затвердженому зразку прес-карти, на відміну від такого посвідчення не міститься даних про те що її власник «іде за збройними силами як...» та значної кількості інформації, що дає змогу точно ідентифікувати особу власника (зріст, вага, очі, волосся, група крові, релігія та ін.) [4, 7, 25, с. 4].

Тобто, підсумовуючи, слід визнати, що українські та іноземні, навіть акредитовані, медійники, які висвітлюють події безпосередньо з районів ведення бойових дій російсько-української війни, згідно українського законодавства можуть розраховувати тільки на захист у статусі цивільного населення. Можливості ж отримати ж передбачений нормами МГП статус військового кореспондента певного роду військ чи, наприклад, військової частини Збройних сил України або користуватись гарантіями військовополоненого при потраплянні в полон у них немає, що водночас як позбавляє журналістів ряду додаткових гарантій, так і частково усуває ризик бути звинуваченим військами противника у шпигунстві або ж диверсійній роботі.

Таким чином, основи визначення правового статусу журналістів та іншого медіа-персоналу в умовах війни здійснюється через категорію «цивільної особи», яка нормами МГП формулюється через негативне визначення стосовно комбатантів. Відповідно до Тлумачних вказівок щодо поняття прямої участі у військових діях згідно з МГП, виданих Міжнародним комітетом Червоного хреста (далі по тексту – Тлумачні вказівки МКЧХ) для цілей принципу розрізнення у міжнародному збройному конфлікті «всі особи, які не є ні членами збройних сил сторони конфлікту, ні учасниками *levée en masse* (народного ополчення), є цивільними особами» [31, с. 20]. Отже, журналісти, чия професійна діяльність полягає у зборі, обробці та поширенні інформації, автоматично підпадають під визначення цивільних осіб, оскільки їхні функції не передбачають членства у збройних формуваннях. Як зазначено в документі стосовно цивільних співробітників та підрядників, «поки вони не включені до складу збройних сил, приватні підрядники та цивільні співробітники не перестають бути цивільними особами просто тому, що вони супроводжують збройні сили або виконують функції, відмінні від ведення воєнних дій, які традиційно виконувалися б військовим персоналом» [31, с. 39], навіть враховуючи, що все та ж ст. 4 А (4) Третьої Женевської конвенції надає їм можливість отримання статусу військовополонених [7].

Тлумачні вказівки МКЧХ також прямо відносить до цієї категорії осіб, що займаються ідеологічною інформаційною роботою, зазначаючи, що «вербувальники, тренери, фінансисти та пропагандисти можуть постійно сприяти загальним військовим зусиллям сторони конфлікту, але вони не є членами організованої збройної групи [...] якщо їхня функція додатково не включає діяльність, що становить пряму участь у воєнних діях» [31, с. 34]. Тут хочемо наголосити, що це положення має фундаментальне значення для визначення статусу журналістів-пропагандистів або медіа-працівників, ангажованих однією зі сторін конфлікту. Незалежно від ідеологічного змісту їхньої роботи чи ступеня наближеності до військового командування, вони залишаються цивільними особами, відмінними від комбатантів, оскільки їхня роль обмежується підтримкою загальних військових зусиль, а не виконанням бойових завдань. Більшість журналістських матеріалів впливають на супротивника опосередковано – через зміну громадської думки, політичний тиск або психологічний вплив, що є класичним прикладом непрямой каузальності.

Проте в наукових та практичних цілях все-таки важливо визначити межу, яка розділяє правовий статус журналіста як цивільної особи на період до безпосередньої участі в бойових діях та як комбатанта після. На основі аналізу норм МГП та практики їх застосування можна встановити концептуальне розмежування між поняттями «безпосередньої участі у бойових діях» та діяльністю, що можна охарактеризувати як «загальні військові зусилля» або «діяльність, що підтримує війну». Зокрема, до категорії діяльності, що підтримує війну, Тлумачні вказівки МКЧХ відносять «політичну, економічну або медійну діяльність, що підтримує загальні військові зусилля (наприклад, політична пропаганда)», при цьому уточнюючи, що «діяльність, що підтримує війну, також включає діяльність, яка лише підтримує або нарощує здатність заподіювати [...] шкоду», але не завдає її безпосередньо [31, с. 51, 52]. Оскільки журналістська робота зазвичай спрямована на інформаційну підтримку спроможності сторони вести війну, а не на фізичне знищення живої сили чи техніки супротивника, вона не досягає порогу, необхідного для втрати цивільного імунітету і прямого військового нападу.

В той же час, це положення не суперечить можливості і необхідності притягнення таких медіа і їх працівників до відповідальності за зміст їхньої пропагандистської діяльності, яка в сучасних реаліях російсько-української війни часто набуває однієї із форм гібридної війни на інформаційному полі. Як приклад можна навести юридичний прецедент щодо рішення Ради Європейського Союзу стосовно «вепонізації» (перетворення на зброю) медіа, прийняте після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, результатом чого стало накладення санкцій у вигляді позбавлення ліцензії на мовлення російських пропагандистських каналів Russia Today та Sputnik в більшості країн Європи, яке навіть після його оскарження залишилось чинним. 27 липня 2022 року Велика палата Загального Суду Європейського Союзу постановила, що такі обмежувальні заходи є сумісними зі свободою вираження поглядів, закріпленими у ст. 11 Хартії Європейського Союзу про основоположні права, оскільки вони є тимчасовими, оборотними та пропорційними загрозі, яку становить «систематична пропаганда», що використовується для виправдання та підтримки збройної агресії [30].

В той же час для втрати журналістом правового захисту від прямого військового нападу необхідна конкретна дія, яка повинна відповідати трьом сукупним критеріям: 1) досягати необхідного «порогу шкоди» (негативний вплив на військові операції), 2) мати «прямий причинно-наслідковий зв'язок» зі шкодою та 3) характеризуватися наявністю «воєнного зв'язку» (бути спеціально розробленою для підтримки однієї сторони на шкоду іншій) [31, с. 46]. Документ наводить показовий приклад, який є надзвичайно релевантним для розуміння меж дозволеної поведінки медіа-персоналу: «передача тактичної розвідувальної інформації для нападу». Уявімо до прикладу, неозброєну цивільну особу, яка за родом діяльності здійснює постійні репортажі з передової лінії фронту, володіючи при цьому доволі великим масивом інформації про військові об'єкти та оперативну тактичну обстановку, проте в конкретний момент часу сидить у кафе та використовує радіоприймач або мобільний телефон для передачі тактичних розвідувальних даних, які їй відомі, атакуючим військово-повітряним силам однієї зі сторін військового конфлікту. Ймовірно, ця особа повинна вважатися такою, що бере безпосередню участь у воєнних діях. Це означає, що якщо журналіст виходить за межі професійного інформування громадськості і починає передавати в реальному часі координати військових об'єктів, коригувати артилерійський вогонь або повідомляти про переміщення підрозділів з метою сприяння їх знищенню, він

фактично стає частиною системи вогневого ураження. У такому випадку його імунітет тимчасово призупиняється, і він стає легітимною військовою ціллю на час виконання цих дій.

Важливо підкреслити, що у випадку цивільних осіб, в тому числі журналістів, втрата захисту та гарантій ненападу діє за принципом «дверей, що обертаються» (revolving door): захист призупиняється лише на той час, поки триває конкретний акт участі у бойових діях, включаючи етапи підготовки та реалізації [31, с. 70-71]. Після припинення такої діяльності особа відновлює свій правовий статус захищеної цивільної особи, хоча і може підлягати кримінальному переслідуванню за національним законодавством. Зокрема в Україні, подібні дії можуть підпадати під кваліфікацію одразу за декількома статтями Кримінального Кодексу України (далі по тексту – КК України): «Державна зрада» (ст. 111), «Шпигунство» (ст. 114), «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» (ст. 114-2) [11].

На національному рівні базові положення правового статусу, обмеження та гарантії прав медіа та журналістів під час війни встановлюються Конституцією України [10], Законами України «Про медіа» [21], «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» (далі по тексту – Закон «Про державну підтримку медіа») [19], «Про правовий режим воєнного стану» [24], а також Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 (далі по тексту – Указ № 64/2022) [18] та Наказом Головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та медіа на час дії правового режиму воєнного стану від 03 березня 2022 року № 73 (далі по тексту – Наказ № 73) [22].

Зокрема, положення ст. 34 Конституції України, гарантують кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань [10]. Однак, в умовах правового режиму воєнного стану вступають у дію положення ч. 1-2 ст. 20 Закону «Про правовий режим воєнного стану», ст. 64 Конституції, а також ст. 3 Указу № 64/2022, які передбачають можливість тимчасового обмеження окремих прав і свобод, зокрема передбачених статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції, в інтересах національної безпеки та територіальної цілісності [10, 18, 24].

Такі обмеження конкретизовані, зокрема, як у об'єктивно необхідному в умовах війни «Переліку інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану», затвердженого Додатком 2 до Наказу Головнокомандувача Збройних Сил України від 03 лютого 2024 № 51, так і в необхідних, але доволі суперечливих в моменти їх фактичної реалізації нормах абзаців 11-12 Додатку 4 до Наказу № 73 («Правила роботи представника медіа у районі ведення бойових дій») щодо обов'язку журналіста «по завершенню роботи на військових об'єктах, за вимогою передавати визначеній особі електронні та матеріальні носії з фото- та відеоматеріалами для перевірки на предмет наявності інформації, яка не підлягає розголошенню», а «у разі наявності інформації, яка не підлягає розголошенню, на вимогу представника служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) або іншої уповноваженої особи видалити таку інформацію з електронного носія» [22]. По суті в таких нормах нами вбачається наявність інституту вибіркової військової цензури, оскільки на практиці в умовах реальних бойових дій та постійної загрози OSINT-розвідки противника практично неможливо виключити суб'єктивний фактор розсуду пресофіцера щодо інформації, яка підлягатиме видаленню в конкретній ситуації.

Також в даному випадку хочемо відмітити проблему суперечності вищевказаних норм із положеннями ст. 15 Конституції України, яка забороняє цензуру та не підлягає обмеженню навіть в умовах воєнного стану, що створює певну правову колізію між необхідністю контролю за інформаційним простором (наприклад, через вищевказаний інститут військової цензури або попереднього узгодження матеріалів) та конституційною заборонаю цензури як явища [10, 18, 24].

Окремого детального аналізу потребує адміністративно-правовий режим доступу журналістів до районів ведення бойових дій, який регулюється Наказом № 73. Цей документ пройшов складний шлях еволюції від жорстких заборон до спроб лібералізації та впорядкування процедур. Початкові редакції та практика застосування наказу у 2022 році викликали гострі конфлікти, найбільш резонансним

з яких стало масове скасування акредитацій журналістів провідних світових та українських медіа (CNN, Sky News, Hromadske) за ранні репортажі зі звільненого Херсона у листопаді 2022 року без попереднього погодження з військовими, коли діяла тимчасова заборона на медійну діяльність в деокупованому місті у зв'язку з проведенням стабілізаційних заходів [1].

Реагуючи на наступну системну критику з боку медіа (спільнота Медіарух, міжнародна неурядова правозахисна організація «Репортери без кордонів») щодо надмірного обмеження роботи медіа, браку достатньої кількості пресофіцерів, які можуть супроводжувати групи журналістів у своїх зонах відповідальності та занадто коротких строків акредитації та вибіркового методів її позбавлення [14, 26], декількома послідовними наказами командування ЗСУ були внесені суттєві зміни до Наказу № 73, покликані, насамперед, запровадити чіткішу систему зонування території. Згідно з оновленими правилами, зона ведення бойових дій поділяється на три кольорові зони. У «червоній» зоні робота акредитованих представників медіа заборонена, однак, як виняток, може бути дозволена у супроводі відповідних посадових осіб з метою фіксації злочинів РФ за клопотанням Міноборони або Генштабу. У «жовтій» зоні дозволяється робота акредитованих журналістів у супроводі пресофіцера виключно у межах маршруту, погодженого командувачем угруповання військ, за винятком громадських місць, до яких і так є вільний доступ цивільного населення. «Зелена» ж зона відкрита для вільного доступу та роботи акредитованих медійників без додаткових дозволів [22]. Також було подовжено термін дії прескарти з 6 до 12 місяців, що спростило логістику для редакцій, та, що важливо, вилучено пункт 1.10, який раніше дозволяв військовим припиняти роботу журналіста під приводом «загрози його життю та здоров'ю», що часто використовувалося як інструмент необґрунтованої цензури [6].

Варто визнати слушною позицію О.В. Ніцевич, яка наголошує, що будь-яка процедура акредитації працівників медіа має відповідати наступним принципам: 1) добровільності; 2) відкритості; 3) безоплатності; 4) справедливості та 5) рівності [НІЦЕВИЧ, с. 68]. В той же час Наказ № 73 містив норму про можливість відмови в акредитації журналісту у разі «наявності підстав вважати надання акредитації [...] недоцільною», до того ж із можливістю для уповноважених суб'єктів офіційно вибірково відмовитися пояснювати причини такої відмови (абзац третій пункту 4 Наказу № 73 в редакції від 03 жовтня 2022 року [23]), що точно не сприяло рівномірній реалізації принципів відкритості, справедливості та рівності процедури. В наступних редакціях Наказу під впливом постійної критики медіаспільноти частина щодо відсутності пояснень причин відмови була виключена, що безумовно стало правильним кроком в усіх аспектах.

Вищевказані процедури акредитації, поетапного допуску до інформації в районах ведення бойових дій та часткової військової цензури без сумніву можна визначити окремими елементами державного контролю за діяльністю медіа, і, на перший погляд, вони носять скоріше негативний характер щодо забезпечення свободи думки і слова. Проте, як слушно наголошують В.І. Кузава та Н.А. Литвин не слід забувати і однозначно позитивні аспекти такого інституту, зокрема: 1) моніторинг інформаційного простору з точки зору його об'єктивності та захищеності від дезінформації і фейкових новин; 2) захист національних інтересів від цілеспрямованої ворожої пропаганди, 3) захист інститутів громадянського суспільства від маніпулятивних та інформаційно-психологічних атак; 4) сприяння утриманню стану стабільності та спокою у суспільстві країни, що перебуває у стані війни [12, с. 313-314].

В той же час, незважаючи на певні позитивні зрушення у регулюванні доступу до інформації з фронту, загальна ситуація з безпекою журналістів при роботі в умовах бойових дій та ефективністю розслідування кримінальних правопорушень, вчинених проти них, залишається критичною. За даними Інституту масової інформації, за період з початку повномасштабного вторгнення до кінця 2025 року російські військові скоїли понад 870 кримінальних правопорушень проти журналістів та медіа в Україні. Внаслідок російської агресії загинув 121 медіапрацівник, з яких 15 – безпосередньо під час здійснення журналістської діяльності [8].

Під час повномасштабного вторгнення зафіксовано нову загрозливу тенденцію – цілеспрямовані атаки російських військ на журналістів, в тому числі за допомогою бойових дронів у прифронтових зонах, постраждалими від яких стали, зокрема, український продюсер італійського друкованого видання La Repubblica Богдан Бітік [29], воєнна кореспондентка телеканалу Freedom Альона Грамова та оператор Євген Кармазін [28], французький фотожурналіст Антоні Лаллікан [17], медіапрацівники

німецького видання Die Welt: продюсер Іван З., оператор Ібрагім Набер та репортер Віктор Лисенко [2], а також багато інших.

При тому в усіх вищевказаних зафіксованих кейсах нападу російських військ, окремо наголошується, що постраждалі працівники медіа були чітко позначені як журналісти та мали засоби індивідуального захисту, включаючи шоломи та захисні бронежилети без форменого військового одягу, проте з чітким маркуванням «ПРЕСА» або ж «PRESS». Це й не дивно, адже такий обов'язок журналіста, передбачений в абзаці 8 пункту 3 Правилах роботи представника медіа у районі ведення бойових дій (Додаток 4 до Наказу № 73) є буквально умовою збереження акредитації [22].

Проте у зв'язку з цим постає практичне питання про те, чи є такі засоби ефективною гарантією безпеки медіапрацівників під час репортажів з передової. На нашу думку, відповідь на це питання однозначно негативна. У зв'язку з цим також вважаємо потенційно малоефективною пропозицію В.І. Дяченка щодо надання додаткового особливого статусу журналістам, про який би водночас сигналізувала «нарукавна пов'язка з відмітним знаком для того, щоб його можна було розпізнати на відстані» [5, с. 212], з чим в цілому згоден і сам дослідник, оскільки в сучасних реаліях війни норми МГП державою-агресором часто ігноруються, та подібна ідентифікація може скоріше слугувати небезпечним фактором для життя та здоров'я журналістів, аніж навпаки.

Також окремо хочеться підкреслити ще один проблемний аспект реалізації соціального захисту журналістів в умовах війни в Україні, інструментом якого, зокрема, виступає механізм надання одноразової грошової компенсації згідно положень Постанови Кабінету Міністрів України № 776 від 02 листопада 2016 року (далі по тексті – Постанова № 776). Згідно з положеннями пункту 3 цього документа, у випадках загибелі журналіста під час виконання службових обов'язків у районах бойових дій або отримання ним поранення, що спричинило інвалідність, держава гарантує фінансове відшкодування. Зокрема, передбачено виплату 100 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб (станом на 2026 рік це сума у розмірі 332 800 грн.), членам сім'ї загиблого (або, за їх відсутності чи відмови, батькам та утриманцям в рівних частках), тоді як у разі травмування (контузії, поранення чи каліцтва) самому журналісту виплачується сума до 50 прожиткових мінімумів (у 2026-му році – до 166 400 грн.) [20]. Водночас аналіз чинного законодавства виявляє певну правову колізію, оскільки зміни до Закону України «Про державну підтримку медіа», датовані 2022 роком, імперативно встановлюють розмір відшкодування за поранення журналіста на рівні фіксованих 50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [19]. Це створює неузгодженість між нормативно-правовими актами, оскільки закон оперує конкретною сумою, тоді як підзаконний акт пропонує диференційований підхід залежно від тяжкості ушкоджень. Як зазначено в абзаці 2 пункту 7 Постанови № 776, «під час визначення розміру грошової допомоги для її виплати у разі поранення (контузії, травми або каліцтва) журналіста, що заподіяні йому під час виконання ним професійних обов'язків, комісія враховує ступінь втрати професійної працездатності (у відсотках), зазначений у довідці медико-соціальної експертної комісії або витягу з рішення експертної команди з оцінювання повсякденного функціонування особи» [20], що вказує на складність практичної реалізації виплат через правову колізію в нормативному регулюванні.

Окрім того, слід вказати, що за даними пресслужби Міністерства культури до 2026 року фінансування програми таких виплат взагалі не проводилось, а жодних заявок від медіапрацівників чи їх родичів не надходило. Прогресом в реалізації цих соціальних гарантій стане перше реальне відшкодування одноразової допомоги батьку загиблої в російському полоні журналістки Вікторії Роциної, оскільки в 2026 році на реалізацію програми в українському бюджеті передбачено 500 тисяч гривень [16]. Проте хочемо звернути увагу, що з урахуванням вказаних коштів, встановленими законом розмірами допомоги та врахуванням потенційної кількості постраждалих заявників, реальне продовження застосування такої форми соціального захисту журналістів без додаткового фінансування залишається під питанням.

Окремий аспект проблеми стосується розподілу відповідальності за гарантії безпеки життя та здоров'я журналістів, яка Наказом № 73 по суті повністю покладається безпосередньо на редакційні колективи. Військове командування чітко декларує обмеженість своїх зобов'язань, наголошуючи, що Сили оборони не несуть відповідальності за безпеку представників медіа в зоні конфлікту, проте гарантують надання першої медичної допомоги та здійснення евакуаційних заходів у разі отримання

поранення, але тільки «за наявності реальної можливості» [22]. Вважаємо, що така нормативна позиція потребує нагальних змін та не витримує критики.

Висновки. Виходячи з поданого нами комплексного аналізу проблем реалізації правового статусу та гарантій прав журналістів щодо здійснення професійних обов'язків в умовах війни пропонуємо наступне:

1. Нагальною потребою вбачається включення у національне законодавство, зокрема до Закону України «Про медіа» та Наказу № 73, інституту спеціалізованої медійної акредитації у статусі військового кореспондента. Формат акредитаційної прескартки, який застосовується в українських реаліях війни на момент початку 2026 року відповідає статусу «журналіста, що перебуває у небезпечному відрядженні» та закріплює за медійником лише статус імунітету як цивільної особи, що є недостатнім в умовах високої інтенсивності бойових дій. Для забезпечення гарантій отримання статусу військовополоненого у разі захоплення противником, форма посвідчення має бути приведена у повну відповідність до вимог Додатку IV А до Третньої Женевської конвенції або ж введено додатковий формат іншого посвідчення.

2. Декларативне усунення військового командування в Наказі № 73 від відповідальності за життя та здоров'я журналістів суперечить логіці роботи медіа в зонах бойових дій під безпосереднім супроводом пресофіцерів ЗСУ. Тому доцільно нормативне закріпити в Наказі № 73 принцип спільної відповідальності за життя та здоров'я медіапрацівника, поділивши його солідарно між редакцією медіа та Силами оборони України на час супроводу, згідно з яким військовослужбовці зобов'язуються вживати вичерпних заходів безпеки та мінімізації ризиків, за винятком порушення журналістом встановлених правил безпеки та акредитації.

3. Важливим кроком у вдосконаленні системи гарантій соціального захисту має стати усунення правової колізії між Законом України «Про державну підтримку медіа...» та Постановою Кабінету Міністрів України № 776. Необхідно ініціювати внесення змін до пункту 3 урядової постанови з метою усунення прогалини, що ускладнює практичну реалізацію гарантованого державою права на компенсацію постраждалому журналісту у належному йому за законом повному розмірі відшкодування.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Богданьок О. Журналістів позбавили акредитації за репортажі з Херсона. Медійники вимагають її повернути. *Суспільне новини*. URL: <https://suspihne.media/316270-zurnalisticv-pozbavili-akreditacii-za-reportaziv-z-hersona-medijniki-vimagaut-ii-povernuti/> (дата звернення: 15.01.2026).

2. Горон Д. Журналісти німецького видання Die Welt постраждали через атаку російського дрона на Дніпропетровщині. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/infospace/article/245207/2025-10-28-zhurnalisticv-nimetskogo-vydannya-die-welt-postrazhdaly-cherez-ataku-rosiyskogo-drona-na-dnipropetrovshchyni/> (дата звернення: 25.01.2026).

3. Гуртова К. М., Кабацька А. О. Правовий статус людини і громадянина в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. X Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 27-й річниці створення Харків. нац. ун-ту внутр. справ (м. Харків, 19 листоп. 2021 р.)*. МВС України, МОН України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2021. С 276–277. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17116> (дата звернення: 15.12.2025).

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 [...] : ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977. Дата оновлення : 08.12.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 18.12.2025).

5. Дяченко В. І. Забезпечення захисту журналістів під час збройних конфліктів нормами міжнародного гуманітарного права. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. С. 210–214. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.42> (дата звернення: 19.12.2025).

6. Дячук К., Романюк О. Зміни до наказу № 73: лібералізація зон, безпека журналістів, новий перелік нерозголошення. *Інститут масової інформації*. 07 лютого 2024 р. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/zminy-do-nakazu-73-liberalizatsiya-zon-bezpeka-zhurnalisticv-novuj-perelik-nerozgoloshennya-i59034> (дата звернення: 05.01.2026).

7. Женевська конвенція про поведінку з військовополоненими : ООН; Конвенція, Угода, Положення [...] від 12.08.1949. Дата оновлення: 23.02.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення : 21.12.2025).

8. З початку повномасштабної війни Росія скоїла 870 злочинів проти журналістів і медіа в Україні – ІМІ. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/infospace/article/246574/2025-12-24-z-pochatku-povnomashtabnoi-viyny-rosiya-skoila-870-zlochyniv-proty-zhurnalisticv-i-media-v-ukraini-imi/> (дата звернення: 26.01.2026).

9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни : ООН; Конвенція, Проект, Угода [...] від 12.08.1949. Дата оновлення : 23.02.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 20.12.2025).
10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.12.2025).
11. Кримінальний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.12.2025).
12. Кузава В. І., Литвин Н. А. Державний контроль за діяльністю медіа під час воєнного стану : проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 312–315. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/76> (дата звернення: 20.01.2026).
13. Місяць А. П. Проблемні аспекти реалізації в Україні юридичних гарантій забезпечення прав людини і громадянина. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. Голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород, 2024. Т. 1. Вип. 82. С. 209–214. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.31> (дата звернення: 07.01.2026).
14. Надмірні обмеження роботи журналістів в Україні неприпустимі – заява. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/news/nadmirni-obmezheniya-roboty-zhurnalistiv-v-ukrayini-nepriyustymi-zayava-i51568> (дата звернення: 25.12.2025).
15. Ніцевич О. В. Процедура акредитації як юридична гарантія професійної діяльності журналістів в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Вип.5. С. 66–70. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2023.13> (дата звернення: 27.12.2025).
16. Пилипенко М. Батько Вікторії Рошиної отримає виплату вже цього року. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/community/article/246307/2025-12-13-batko-viktorii-roshchynoi-otrzymaie-vyplatu-vzhe-tsogo-roku-tetyana-berezhna/> (дата звернення: 15.01.2026).
17. Підсумки стану свободи слова в Україні у 2025 році : 130 порушень, більшість з яких вчинила РФ. *Інститут масової інформації*. 2026. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/pidsumky-stanu-svobody-slova-v-ukrayini-u-2025-rotsi-130-porushen-bilshist-z-yakuh-vchynyla-rf> (дата звернення: 03.01.2026).
18. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 05.01.2026).
19. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста : Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80/ed20260120#Text> (дата звернення: 18.12.2025).
20. Про затвердження Порядку виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або поранення (контузії, травми або каліцтва) журналіста під час виконання ним професійних обов'язків : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2016 № 776. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776-2016-п> (дата звернення: 26.12.2025).
21. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20> (дата звернення: 17.12.2025).
22. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану : Наказ Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73. Дата оновлення : 17.01.2025. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=1> (дата звернення: 17.12.2025).
23. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану : Наказ Головнокомандувача ЗСУ від 03.03.2022 № 73 в редакції від 03.10.2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=1&ed=2022_10_03 (дата звернення: 17.12.2025).
24. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.12.2025).
25. Рекомендації журналістам щодо організації роботи на військових об'єктах та в районах бойових дій в умовах воєнного стану. Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України ; полковник Б. Сенік. Київ, 2024. 22 с. URL: https://www.mil.gov.ua/content/zmi/rekomendacii_dlia_ZMI_new24.pdf (дата звернення: 16.12.2025).
26. «Репортери без кордонів» щодо зонування : Закликаємо зняти обмеження для журналістів. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/news/reportery-bez-kordoniv-shhodo-zonuvannya-zaklykayemo-znyaty-obmezheniya-dlya-zhurnalistiv-i51573> (дата звернення: 10.01.2026).
27. Скутельник О. Л. Регулювання міжнародно-правового статусу журналістів під час війни. *Інформація і право*. 2024. № 1(48). С. 203–209. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1\(48\).300823](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1(48).300823) (дата звернення: 27.12.2025).
28. Троян В. У Краматорську від російського удару загинули журналістка та оператор телеканалу Freedom (оновлено). *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/news/u-kramatorsku-vid-rosijskogo-udaru-zagynuly-zhurnalistka-ta-operator-telekanalu-freedom> (дата звернення: 15.01.2026).
29. Український продюсер La Repubblica Богдан Бітік загинув у Херсоні внаслідок російської атаки. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/news/ukrayinskyj-prodyuser-la-repubblica-bogdan-bitik-zagynuv-u-hersoni-vnaslidok-rosijskoyi-ataky-i52405/> (дата звернення: 12.01.2026).

30. EUR-Lex, Judgment of the General Court (Grand Chamber) of 27 July 2022. *RT France v Council of the European Union*. Case T-125/22. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62022TJ0125> (дата звернення: 15.12.2025).

31. ICRC, Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law, Geneva, May 2009. 88 p. URL: <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf> (дата звернення: 15.12.2025).

REFERENCES

1. Bohdaniok, O. (2022). Zhurnalistiv pozbavlyli akredytatsii za reportazhi z Khersona. Mediinyky vymahaiut yii povernuty. *Suspilne novyny*. Retrieved from: <https://suspilne.media/316270-zhurnalistiv-pozbavili-akreditacii-za-reportazi-z-hersona-medijniki-vimagaut-ii-povernuti/> [in Ukrainian].

2. Horon, D. (2025). Zhurnalisty nimetskoho vydannia Die Welt postrazhdaly cherez ataku rosiiskoho drona na Dnipropetrovshchyni. *Detector media*. Retrieved from: <https://detector.media/infospace/article/245207/2025-10-28-zhurnalisty-nimetskogo-vidannya-die-welt-postrazhdaly-cherez-ataku-rosiyskogo-drona-na-dnipropetrovshchyni/> [in Ukrainian].

3. Hurtova, K. M., & Kabatska, A. O. (2021). Pravovyi status liudyny i hromadianyna v Ukraini. *Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnogo ta sotsialnogo rozvytku derzhavy: tezy dopovidei X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kharkiv, November 19, 2021). Kharkiv: KhNUVS, 276–277. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17116> [in Ukrainian].

4. Dodatkovyi protokol do Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I). (1977). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text [in Ukrainian].

5. Diachenko, V. I. (2023). Zabezpechennia zakhystu zhurnalistiv pid chas zbroinykh konfliktiv normamy mizhnarodnogo humanitarnoho prava. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 3, 210–214. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.42> [in Ukrainian].

6. Diachuk, K., & Romaniuk, O. (2024). Zminy do nakazu No 73: liberalizatsiia zon, bezpeka zhurnalistiv, novyi perelik nerozholoshennia. *Institute of Mass Information*. Retrieved from: <https://imi.org.ua/monitorings/zminy-do-nakazu-73-liberalizatsiya-zon-bezpeka-zhurnalistiv-novyj-perelik-nerozgoloshennya-i59034> [in Ukrainian].

7. Zhenevska konventsiia pro povodzhennia z viiskovopoloneny. (1949). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text [in Ukrainian].

8. Z pochatku povnomashtabnoi viiny Rosiia skoila 870 zlochyniv proty zhurnalistiv i media v Ukraini – IMI. (2025). *Detector media*. Retrieved from: <https://detector.media/infospace/article/246574/2025-12-24-z-pochatku-povnomashtabnoi-viiny-rosiya-skoila-870-zlochyniv-proty-zhurnalistiv-i-media-v-ukraini-imi/> [in Ukrainian].

9. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naseleennia pid chas viiny. (1949). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text [in Ukrainian].

10. Verkhovna Rada Ukrainy (1996). Konstytutsiia Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> [in Ukrainian].

11. Verkhovna Rada Ukrainy (2001). Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

12. Kuzava, V. I., & Lytvyn, N. A. (2024). Derzhavnyi kontrol za diialnistiu media pid chas voiennoho stanu: problemy ta perspektyvy. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [Juridical Scientific and Electronic Journal], 5, 312–315. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/76> [in Ukrainian].

13. Misiats, A. P. (2024). Problemni aspekty realizatsii v Ukraini yurydychnykh harantii zabezpechennia prav liudyny i hromadianyna. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Pravo*, 1(82), 209–214. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.31> [in Ukrainian].

14. Institute of Mass Information. (n.d.). Nadmirni обмеzhennia roboty zhurnalistiv v Ukraini neprypustymi – zaiava. Retrieved from: <https://imi.org.ua/news/nadmirmi-obmezhennya-roboty-zhurnalistiv-v-ukrayini-neprypustymi-zayava-i51568> [in Ukrainian].

15. Nitsevych, O. V. (2023). Protsedura akredytatsii yak yurydychna harantiia profesiinoi diialnosti zhurnalistiv v Ukraini. *Juris Europensis Scientia*, 5, 66–70. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2023.13> [in Ukrainian].

16. Pylypenko, M. (2025). Batko Viktorii Roshchynoi otrymaie vyplatu vzhe tsoho roku. *Detector media*. Retrieved from: <https://detector.media/community/article/246307/2025-12-13-batko-viktorii-roshchynoi-otrymaie-vyplatu-vzhe-tsoho-roku-tetyana-berezhna/> [in Ukrainian].

17. Institute of Mass Information. (2026). Pidsumky stanu svobody slova v Ukraini u 2025 rotsi: 130 porushen, bilshist z yakykh vchynyla RF. Retrieved from: <https://imi.org.ua/monitorings/pidsumky-stanu-svobody-slova-v-ukrayini-u-2025-rotsi-130-porushen-bilshist-z-yakykh-vchynyla-rf> [in Ukrainian].

18. President of Ukraine (2022). Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Decree No. 64/2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> [in Ukrainian].

19. Verkhovna Rada Ukrainy (1997). Pro derzhavnu pidtrymku media, harantii profesiinoi diialnosti ta sotsialnyi zakhyst zhurnalista: Law of Ukraine No. 540/97-VR. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80/ed20260120#Text> [in Ukrainian].

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016). Pro zatverdzhennia Poriadku vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti) abo poranennia (kontuzii, travmy abo kalistva) zhurnalista pid chas vykonannia nym profesiinykh oboviazkiv: Resolution No. 776. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776-2016-p> [in Ukrainian].
21. Verkhovna Rada Ukrainy (2022). Pro media: Law of Ukraine No. 2849-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20> [in Ukrainian].
22. Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine (2022). Pro orhanizatsiiu vzaiemodii mizh Zbroinymy Sylamy Ukrainy, inshymy skladovymy syl oborony ta predstavnykamy media na chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu: Order No. 73. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=1> [in Ukrainian].
23. Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine (2022). Pro orhanizatsiiu vzaiemodii mizh Zbroinymy Sylamy Ukrainy, inshymy skladovymy syl oborony ta predstavnykamy zasobiv masovoi informatsii na chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu: Order No. 73 (edited on 03.10.2022). Retrieved from: https://ips.ligazakon.net/document/MUS36785?an=1&ed=2022_10_03 [in Ukrainian].
24. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Law of Ukraine No. 389-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
25. Senyk, B. (2024). Rekomendatsii zhurnalistam shchodo orhanizatsii roboty na viiskovykh ob'ekтах ta v raionakh boiovykh dii v umovakh voiennoho stanu. Kyiv: Department of Public Relations of the Armed Forces of Ukraine. Retrieved from: https://www.mil.gov.ua/content/zmi/rekomendacii_dlia_ZMI_new24.pdf [in Ukrainian].
26. Institute of Mass Information. (n.d.). «Reportery bez kordoniv» shchodo zonuvannia: Zaklykaiemo zniaty obmezhenntia dlia zhurnalistiv. Retrieved from: <https://imi.org.ua/news/reportery-bez-kordoniv-shchodo-zonuvannya-zaklykayemo-znyaty-obmezhenntia-dlia-zhurnalistiv-i51573> [in Ukrainian].
27. Skutelnik, O. L. (2024). Rehuliuвання mizhnarodno-pravovoho statusu zhurnalistiv pid chas viiny. *Informatsiia i pravo*, 1(48), 203–209. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1\(48\).300823](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1(48).300823) [in Ukrainian].
28. Troian, V. (2025). U Kramatorsku vid rosiiskoho udaru zahynuly zhurnalistka ta operator telekanalu Freedom (onovleno). *Institute of Mass Information*. Retrieved from: <https://imi.org.ua/news/u-kramatorsku-vid-rosijskogo-udaru-zahynuly-zhurnalistka-ta-operator-telekanalu-freedom> [in Ukrainian].
29. Institute of Mass Information. (n.d.). Ukrainyskiy prodiuser La Repubblica Bohdan Bitik zahynuv u Khersoni vnaslidok rosiiskoi ataky. Retrieved from: <https://imi.org.ua/news/ukrayinskyj-prodyuser-la-repubblica-bogdan-bitik-zahynuv-u-hersoni-vnaslidok-rosijskoyi-ataky-i52405/> [in Ukrainian].
30. Judgment of the General Court (Grand Chamber) of 27 July 2022. RT France v Council of the European Union. Case T-125/22. EUR-Lex. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62022TJ0125> [in English].
31. ICRC (2009). Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law. Geneva. Retrieved from: <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf> [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 15.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.12.2025